

O relato, arma de futuro: Xosé Ramón Barreiro Fernández

Emilio Grandío Seoane

UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

emiliofrancisco.grandio@usc.es

(recibido setembro/2023, aceptado decembro/2023)

As homenaxes ó Profesor Barreiro Fernández foronse sucedendo ó longo destes meses. Facelo non resulta doado pola complexidade de toda persoa que deixa este mundo, mais quizás neste caso mais. Tantas ideas iniciadas. Tanta curiosidade mantida ata o final da súa existencia. A verdade é que nunca quixo ningún tipo de homenaxes en vida, pero a súa pegada foi tan grande en tantos lugares por onde transitou académicamente -e non só- que non era posible deixar de facer estes agarimosos recordos. De xeito, non podía ser menos que esta Revista no que tanto empeño amosou polo seu desenvolvemento, ademais da necrolóxica asinada por Ana Romero Masiá, publicada no número 16, lle adicara un pequeno espazo para lembrar a súa figura.

Barreiro foi sen dúbida un dos máis grandes historiadores de Galicia, mais tamén foi un grande animador cultural, impulsor dende onde estivera cara a visualizar o pasado de Galicia. Descubrir Galicia. En todas as súas vertentes. Na súa interpretación da realidade, por suposto, pero sempre para procurar respostas as preguntas do presente. Non era a súa intención agachar esta, senón comunicala. Trasmítala. Reflexionala. Precisamente esa foi a súa grande preocupación: coñecer, comprender e facer entender esta terra e as súas xentes. Recoñecemos no noso pasado cunha clara vontade de intervención no presente.

Milleiros de persoas que pasaron polas súas aulas na Facultade de Xeografía e Historia de Santiago de Compostela poden dar testemuña desa actitude. Porque Barreiro sempre foi escoitado e atendido. Poucas persoas como él tiveron ese don que primeiro lle capacitaba para ler rápidamente ante que auditorio ou persoa se atopaba diante; e segundo, polas súas capacidades innatas -e tamén adquiridas- para facelo. Entonación. Presenza. Estilo. Compromiso. Galicia era na súa persoa un convencemento férreo, interiorizado no seu ADN, que trasmitía e comunicaba alá onde fora.

Como xa comentamos, ademais de todas as súas condicións como historiador foi, dende a súa posición como Presidente da Real Academia Galega, un dos maiores impulsores dos estudos sobre a Condesa de Pardo Bazán. Porque Barreiro non quería explicar só a Galicia que mais se difunde, senón tamén a que non se observa de xeito frecuente, que tamén temos o noso carón. Esa outra Galicia tan 'galega'. Que na maioría das ocasións non falamos dela porque pode doer, toca febras sensibles e mesmo provoca. Sempre foi reacio

a presentar a realidade do presente en torno a realidades enfrontadas de xeito maniqueo, atento ós matices e á procura dunha complexidade que sen dúbida é propio do oficio de historiador. Mais non todos podemos facelo aínda que queiramos.

Barreiro tiña unha fonda convicción da súa idea de Galicia. Para él esta era a forma en que debemos entender o noso país. Dende a complexidade. Dende a aceptación. E sempre dende o debate e diálogo. O de Barreiro sempre foi un relato poderoso para sementar galegitude e patria. Todo iso nunha terra tan ácida con boa parte dos seus. Onde existe un colchón solidario notable na comunidade cos mais débiles, mais tamén unha guadaña que resulta en ocasións inmisericorde contra aquela herba que crece alta. Nun país tan ambíguo onde o moderantismo pode resultar o final unha sorte de progresismo. E viceversa...

Os coordinadores deste dossier na súa homenaxe tentamos conciliar estas perspectivas dende dúas materias académicas distintas, que non antagónicas. Pesquisas históricas e filolóxicas no entorno desta Revista que xira o redor de Pardo Bazán. As diverxencias son construídas polas individualidades, polos diversos homes e mulleres nas súas prácticas, pero non xurden das propias disciplinas. O método sempre leva de xeito inexorable o debate, neste caso a un diálogo interior entre elas. Pretendemos realizar unha reflexión sobre un xeito de achegarse, de recoñecer Galicia. Barreiro foi o perfecto exemplo co seu impulso durante tantos anos, nun camiño que continúa, que isto era posible.

E de feito o dossier que tedes diante componse de catro artigos, dous de dous excelentes historiadores -Ana Romero, Xosé Ramón Veiga- e outros dous de eminentes filólogas pardobazanistas, Ana Mª Freire e Marisa Sotelo Vázquez. A inspiración en torno as preguntas que xurden o redor co contexto, da figura e da obra da Condesa de Pardo Bazán fixo o resto. Agradecemos extraordinariamente a contribución persoal á lembranza dunha figura ó que se lle debe tanto.

Barreiro foi un historiador. Os traballos, o esforzo, a análise dun profesional da Historia mesmo debe doer. Ser incómodo. Abrir con precisión de cirurxán o pasado, como facía cos artigos que editaba na publicación desta Revista para reconstituír o corpo moral e ético da nosa sociedade. A nosa historia como ferramenta, como unha arma que dota de estabilidade ética a unha sociedade na construción dun futuro en diálogo. En positivo. Un pasado que non era entendido como algo alleo, senón como algo moi, moi recoñecible no presente. Nestas páxinas non se fala do pasado entendido como un pretérito perfecto. Falamos tamén do presente. Abríndo vías á sociedade para o seu futuro, como o fixo con esta Revista. Do seu impulso. Da súa coherencia. Da súa vontade. Lembranza.